

Công tác quản lý và bảo tồn Di sản thế giới Angkor tại Campuchia

Angkor là một trong các di tích quan trọng bậc nhất tại Campuchia, được xem là tuyệt đỉnh của nghệ thuật và kiến trúc Khmer. Khu đền cổ này được xây dựng từ thế kỷ 9 đến thế kỷ 12. Các ngôi đền ngàn năm của Angkor, với các phù điêu và kiến trúc vô cùng hoành tráng, với ý nghĩa tinh thần đặc biệt và hệ thống tưới tiêu phức tạp là một trong những câu chuyện ấn tượng của Công ước Di sản Thế giới.

Quần thể đền đài Angkor được Tổ chức Khoa học, Giáo dục và Văn hóa (UNESCO) công nhận là Di sản thế giới vào tháng 12 năm 1992, đã trở thành tiềm lực tăng trưởng kinh tế, là biểu trưng của sức mạnh văn hóa dân tộc Campuchia. Nó cũng trở thành một điểm nhấn và được thế giới đánh giá cao trong công tác bảo tồn di sản toàn cầu. Điều đó đã giúp cho người dân Campuchia thấy được giá trị to lớn của di sản này, đặc biệt trong suốt 25 năm xung đột vũ trang mà người dân Campuchia phải gánh chịu.

Vào đầu những năm 1990, di sản này nằm trải dài trên một khu đất hoang khoảng 400km². Trong khi các nhà sư tiếp tục cầu nguyện tại nhiều ngôi chùa trong các di sản này, những người dân nghèo tại đây đã cắt miếng tượng từ các bức tường của di sản và bán chúng với giá rẻ mạt. Một thời gian sau, những miếng tượng đó được mua lại với giá gốc trên thị trường nghệ thuật quốc tế.

Trong mười năm, những mối đe dọa trên khiến di sản này bị đưa vào Danh mục Di sản thế giới có nguy cơ bị đe dọa. Khi đó, các nhà chức trách Campuchia, UNESCO và cộng đồng quốc tế đã thành lập Ủy ban quốc tế điều phối và phát triển khu vực lịch sử Angkor (ICC-Angkor), Cơ quan quốc gia chịu trách nhiệm về Khảo cổ học Angkor, APSARA. Cơ quan này đưa ra các biện pháp để chống lại nạn cướp bóc đang diễn ra, tiến hành phục hồi khẩn cấp và triển khai biện pháp bảo vệ di sản. Công việc này được tiến hành với sự hợp tác chặt chẽ cùng UNESCO, đã thực sự thành công, tạo nên một thánh địa Mecca tại Angkor tuyệt đẹp, thu hút du khách từ khắp nơi trên thế giới đến thường lãm. Với tốc độ tăng trưởng về lượt du khách trung bình 25% mỗi năm, di sản dự kiến sẽ thu hút 4 triệu khách du lịch vào năm 2014.

Những đoàn du khách cũng là nguyên nhân làm xói mòn các bức tường và con đường trải đá của Angkor Vat - ngôi chùa lớn nhất và nổi tiếng nhất của di sản này, bởi ý thích và nguyên vọng là leo lên di tích theo các linh mục để cử hành các nghi lễ thờ cúng. Họ thấy thú vị với việc leo trèo lên di tích Beng Melea mà không hình dung hết được những nguy hiểm tiềm tàng: sụp đổ, lún vỡ.... Sự gia tăng khách du lịch đã dẫn tới sự tăng trưởng dân số sống trong các khu vực công viên khảo cổ ở Angkor. Nó đã tăng từ 22.000 năm 1992 lên 120.000 vào năm 2010. Chính quyền Campuchia và UNESCO luôn cố gắng tạo cân bằng cho sự phát triển của các di sản này phải tương ứng với sự phát triển dân số, cũng như việc sử dụng các nguồn thu từ du lịch. Hiện nay, người dân kiếm sống từ kiếm củi, trồng lúa, hoặc làm việc trong Cơ quan APSARA.

Các nhà chức trách của công viên khảo cổ Angkor đã triển khai một số dự án cải thiện sự phát triển bền vững các khu vực dân cư gần công viên, với sự hỗ trợ quốc tế. Với quyết tâm của người dân địa phương trong việc bảo tồn và phát triển di sản thế giới này, APSARA đã phát triển một cơ chế tham vấn cho từng dự án với Ban chỉ đạo bao gồm đại diện của khu vực tư nhân, người dân địa phương và các tăng lữ Phật giáo.

Nguồn lợi từ du lịch cũng đã biến Siem Reap - thủ phủ của tỉnh giáp biên, thành một thành phố bùng nổ các khách sạn, nhà nghỉ, cửa hàng, quán cà phê, nhà hàng mới được xây dựng và phát triển với tốc độ chóng mặt.

Việc sử dụng nguồn nước cũng rất báo động, do hầu hết những khách du lịch sử dụng nước đều không có ý thức. Đây là một vấn nạn xảy ra vào mùa du lịch cao điểm, đặc biệt là các tháng mùa khô trong năm. Do đó, nước được bơm từ mạch nước ngầm và các hồ chứa dưới lòng đất bị cạn kiệt, làm cát dưới chân các ngôi đền bị sụt giảm và không ổn định. Bởi các ngôi đền cổ được dựng trên một vùng đất có địa tầng không bền vững, tường và các cấu kiện huyền thoại có thể sụp đổ bất cứ lúc nào.

Công việc duy trì và phục hồi kiến trúc vẫn còn trên chương trình nghị sự, và kỹ thuật để ngăn chặn thiệt hại cho vô số những trụ gạch, phù điêu và các đồ trang trí khác tượng trưng cho vẻ đẹp tinh tế của các ngôi đền cổ vẫn chưa được xác định. Do đó, (nhiều công trình) vẫn đang bị xói mòn và đổi màu do ô nhiễm, do những kẻ phá hoại những bức tượng, đồ trang trí tại di sản vì mục đích lợi nhuận, thậm chí những du khách cũng là người góp phần phá hủy di sản bằng cách để ba lô của họ bào nhẵn bề mặt các bức tường.

Quản lý sự phát triển của dòng chảy du lịch, một ưu tiên lớn của Lãnh đạo ICC-Angkor, đã được tuyên bố tại lễ kỷ niệm 20 năm thành lập tổ chức này trong tháng 12 năm 2013. Những cơ chế bảo tồn di sản thế giới này, được chủ trì bởi Pháp và Nhật Bản, cùng sự phối hợp của các nhà tài trợ và các chuyên gia đến từ khắp nơi trên thế giới,

được xác định để tiếp tục duy trì công việc phục hồi và nghiên cứu khảo cổ học trong các di sản, đào tạo các chuyên gia bảo tồn tại địa phương, bảo đảm phát triển bền vững chiến lược đã được thông qua trong thập niên trước.

Mặc dù Angkor phải đối mặt với rất nhiều khó khăn, nhưng sức sống của di sản với mô hình quản lý mới, vẫn thu hút hàng triệu du khách đến tham quan, tìm hiểu, nghiên cứu. Thực tế một dự án lớn như vậy có thể thực hiện được ở nước nghèo, thường xuyên có xung đột chính trị, vũ trang, đã minh chứng cho hiệu quả thực hiện của Công ước Di sản Thế giới và sự đoàn kết quốc tế.

Khánh Chi (